

Een wolkje wetenschap boven de kunstwereld

Cas Smithuijsen

Meer dan twee decennia geleden typeerde Jankarel Gevers, destijds voorzitter van het College van Bestuur van de Universiteit van Amsterdam, wetenschap als een wolkje in de koffie van hardnekkige vooroordelen. Een onschuldig, vrijblijvend goedje, aangenaam oplossend en daarmee onschadelijk gemaakt. 'Eén wolkje graag, nee, dank u, genoeg zo!' (Gevers 1990)

Wetenschap was in 1990 allang handelswaar, wegwerpartikel of willig instrument in de handen van opdrachtgevers. Maar dat vond Gevers niet per se verwerpelijk: aanzienlijke delen van de kennisinfrastructuur dienden zich juist met toewijding op die functionele rollen te richten. Als onderdeel van diezelfde infrastructuur zouden universiteiten moeten voortbestaan om de autonome waarde van de wetenschap in alle vrijheid uit te dragen.

Maar wat houdt dat in, die autonome waarde? Zijn maatschappijwetenschappers niet als vele anderen gefascineerd door wat zich in de samenleving afspeelt – en hoe je dat zou kunnen duiden? Ik herinner me nog hoe ik in mijn beginjaren bij de Boekmanstichting betrokken was bij een publicatie ter gelegenheid van het afscheid van Jan Kassies, toen voorzitter van de stichting. Hij kreeg een boek dat vol stond met de resultaten van recent onderzoek en intelligente reflectie daarop. (Dulken 1988) Joop den Uyl filosofeerde over de economische wetmatigheden van de kunstmarkt. De psycholoog Elbert Temme schreef over de manier waarop het smaakoordeel van leken eigenlijk platweg werd beïnvloed door de vermeende autoriteit van 'deskundigen'. Herman Tjeenk Willink leverde een betoog waarin hij de overheid als een van de belangrijkste schuldigen aan het mislukken van de cultuurspreiding aanwees. En Ton Bevers schreef zijn belangwekkende observaties over hoe de volksverheffing als aanjager van cultuurparticipatie langzaam afvlakte tot een nuchter marketingbeleid, als onderdeel van een meeromvattende oriëntatie op de vraagzijde van het culturele leven.

Luxe jaren

In de jaren tachtig wentelden wij ons nog rond in de luxe van de autonome wetenschapsbeoefening – ook wat de kunst betreft. We werden getraakteerd op Bram Kempers' historische onderzoek naar mecenaat, op Warna Oosterbaans analyse van legitimaties van het kunstbeleid – ook gebaseerd op onderzoek, betaald door het ministerie. We werden onthaald met de culturele distinctietheorie van Bourdieu – vrucht van decennia onderzoek – waarmee Bram de Swaan het vaderlandse cultuurvolkje vanaf het podium van Paradiso confronteerde. Rotterdam werd een belangrijk transferpunt voor Howard Becker, met zijn laagdrempelige theorie over de kunstwereld: *Art Worlds*. En het SCP verwerkte de 'omnivore smaak' van de moderne culturele alleseter, een vondst van de Amerikaan Peterson, in zijn jaarlijkse rapporten over cultuurdeelname.

Cas Smithuijsen

is directeur van de Boekman-
stichting

Wat een rijke oogst! Een mooie, grote, theoretische wolk die uitregende boven een vers omgeploegde akker van aanstormende studenten. In toenemende mate wierpen zij zich op het leerstuk van het kunstbeleid. In de jaren die volgden nam het aantal studenten fors toe. Er was sprake van gestage overdracht van fundamentele inzichten – als de hierboven gesignaleerde – via het onderwijs. Dat leverde een bredere stroom doctorandi op, en een smallere, maar eveneens wassende stroom doctores. Het wolkje wetenschap werd een volwassen cumulus met genoeg vocht om de universiteiten van Groningen tot Maastricht te besprenkelen.

Maar nu het wetenschapsbedrijf met de focus op de media, de podia en de musea tot volle wasdom is gekomen, neemt het aantal studenten Culturele Studies of Kunst, Management en Beleid vrijwel overal af. Hoe komt dat en hoe krijgen we weer een inspirerende wolk aan de hemel?

Nieuwe monumentale studies

Het lijkt waarschijnlijk dat de terugloop onder studenten komt door afnemende beroepsverwachtingen in het kunstbedrijf. Banen als marketingmedewerker, communicatieadviseur, kunstambtenaar en leidinggevende zijn belangrijke studiemotieven geworden. Dat soort banen zijn niet meer voorhanden, zo denkt men, met die teruglopende subsidies.

Maar voor zijn ontwikkeling heeft het cultuurbedrijf juist slimme academici nodig. En om ze te werven moet het onderzoeksprogramma opgeschud. De laatste jaren, vooral sinds Richard Florida met zijn theorie over de creatieve klasse ten tonele verscheen, gaat het onderzoek steeds meer om het rendement van subsidiestromen: waarom houden we ze gaande? En zelfs: hoe kunnen we ze stoppen? En dan het liefst op basis van een wetenschappelijke bewijsvoering...

Misschien verklaart de vernauwing van de onderzoeksfocus de afnemende studentenaantallen. Een signaal dat universiteiten zich weer autonoom moeten opstellen, met meer ruimte voor fundamenteel, belangeloos onderzoek. Een nieuwe generatie monumentale studies, daar wachten we op. De bovenkamers van aankomende studenten moeten worden uitgedaagd met nieuwe inzichten, nieuw onderzoek in kunst en cultuur. Om de strijd tegen de vooroordelen die in het (gesubsidieerde) kunstleven weer lustig woekeren succesvol aan te gaan. Een nieuwe wolk wetenschap die, vanuit een andere windrichting aangeblazen, het intellectuele en culturele leven verfrist met groeibevorderende regenbuien!

Literatuur

- Dulken, H. van (e.a.) (red.) (1988) *In ons diaconale land. Opstellen over cultuurspreiding*. Amsterdam: Boekmanstichting/Van Genneep.
- Gevers, J.K. (1990) *Een wolkje wetenschap*. Rede bij de opening van het Academisch Jaar 1990/1991 van de Universiteit van Amsterdam. Amsterdam: Vossiuspers, 10 september.